

ADVIES 85

**BEGROTING WETENSCHAP EN TECHNOLOGISCHE
INNOVATIE 2004**

22 januari 2004

INHOUD

ADVIES BIJ DE BEGROTING WETENSCHAP EN TECHNOLOGISCHE INNOVATIE 2004	3
1. ALGEMEEN.....	3
2. EVENWICHT	4
3. ALGEMENE CONCLUSIE	4
ANALYSE VAN DE BEGROTING WETENSCHAP EN TECHNOLOGISCHE INNOVATIE 2004	5
1. INLEIDING	5
2. BEGROTING WETENSCHAP EN TECHNOLOGISCHE INNOVATIE.....	6
2.1. Organisatieafdeling 71: Begroting Wetenschap en Innovatie.....	6
2.1.1. Programma 71.1. Algemeen wetenschapsbeleid.....	6
2.1.2. Programma 71.2. Wetenschappelijk onderzoek op initiatief van de vorser	8
2.1.3. Programma 71.3. Wetenschappelijk onderzoek met economische finaliteit	9
2.1.4. Programma 71.4: Strategisch en beleidsgericht onderzoek.....	11
2.1.5. Totaal organisatieafdeling 71: Totale begroting wetenschap en innovatie.....	13
2.2. Programma 33.2: Universitair onderwijs.....	15

ADVIES BIJ DE

BEGROTING WETENSCHAP EN TECHNOLOGISCHE INNOVATIE 2004

1. ALGEMEEN

1.1. Voor 2004 komt de totale begroting voor het domein wetenschap en innovatie, beheerd door minister Dirk Van Mechelen, uit op een bedrag van bijna 538 miljoen euro; dit is een stijging met 81 miljoen euro (84 miljoen euro met de stijging van de BOF-middelen inbegrepen) of met bijna 18% t.o.v. 2003.

De Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid verwelkomt deze belangrijke budgetstijging in een nochtans moeilijke budgettaire context. Dit is absoluut nodig om de doelstelling om van Vlaanderen één van de meest innovatieve regio's te maken, gestand te doen. Budgettair vereist dit een blijvende additionele inspanning van minimaal 60 miljoen euro per jaar, in overeenstemming met het engagement vastgelegd in het Innovatiepact voor Vlaanderen.

De Vlaamse regering besliste in het kader van de Ondernemingsconferentie de budgettaire doelstelling uit het Innovatiepact (de zogemaande 3%-norm) te vervroegen naar 2007. De Raad steunt deze beslissing. De versnelde uitbouw van een kenniseconomie is immers onontbeerlijk om welvaart en welzijn te creëren. De snel naderende vergrijzingsgolf maakt productiviteitsstijgingen, geïnduceerd door technologische ontwikkelingen, meer dan ooit noodzakelijk.

1.2. De Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid wijst er evenwel op dat een belangrijk deel van de bijkomende middelen een éénmalig karakter heeft. Zo kwamen er o.m. extra middelen vrij (25 miljoen euro) dankzij de verkoop door de Participatiemaatschappij Vlaanderen (PMV) van een deel van het Biotechfonds, die moeten aangewend worden voor een éénmalige herinvestering in O&O. Andere uitgaven worden gespreid over 5 jaar, bijvoorbeeld de herinvestering ter waarde van 30 miljoen euro van een participatie in Finindus die moet aangewend worden voor onderzoek in de staalindustrie. Daarnaast zijn er ook extra middelen afkomstig uit de begroting economie (Hermesfonds), ... die in mindering komen van andere economische beleidskredieten. Voorts zijn er de middelen uit het Fonds voor de financiering van eenmalige uitgaven (FFEU) die bestemd zijn voor het beleidsdomein Wetenschap en Technologische Innovatie. In 2004 gaat het om een bedrag van 25 miljoen euro. Minister Dirk Van Mechelen kondigde zopas aan dat deze middelen ook in 2004 zullen worden besteed voor zware onderzoeksapparatuur aan de Vlaamse universiteiten.

De Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid acht het dan ook noodzakelijk dat de Vlaamse regering in de volgende legislatuur voldoende structurele extra middelen reserveert om haar engagement te kunnen blijven waar maken. Bovendien meent de VRWB dat de budgettaire impact van de vervroeging van het bereiken van het Innovatiepact in kaart moet worden gebracht. De Raad pleit ervoor dat de extra financiële middelen die hiervoor nodig zijn structureel verankerd worden in een budgettair meerjarenprogramma.

2. EVENWICHT

De Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid stelt dat een evenwichtige verdeling van de middelen noodzakelijk is om alle fasen van de kenniswaardeketen voldoende evenwaardig op te bouwen teneinde onderbrekingen in de doorstroming te vermijden. Belangrijk is immers dat er geen grote hiaten ontstaan tussen waardevolle kenniscreatie enerzijds en doorstroming voor implementatie in de markt of voor andere maatschappelijk relevante toepassingen anderzijds. De verschillende types van onderzoek (fundamenteel onderzoek, basisonderzoek, industrieel onderzoek) dienen het volledige spectrum van de technologie *life cycle* af te dekken.

Om een zinvolle uitspraak te kunnen doen over het vrijwaren van dit evenwicht moet men een volledig beeld krijgen van de budgetten voor wetenschapsbeleid en technologisch innovatiebeleid. De VRWB beschikt op dit ogenblik nog niet over de volledige informatie van de besteding van de O&O-middelen in 2004, bv. wat betreft de 30 miljoen euro van het Hermes-fonds. Gelet ook op de vele éénmalige budgetten, lijkt het de VRWB dan ook voorbarig om in te schatten of de evenwichtige verdeling van de middelen tussen fundamenteel wetenschappelijk onderzoek enerzijds en toepassingsgericht onderzoek met economische finaliteit anderzijds gevrijwaard blijft. Het Horizontale Begrotingsprogramma Wetenschapsbeleid en de Speurgids 2004, die momenteel nog niet beschikbaar zijn, kunnen wellicht preciezere gegevens verschaffen.

3. ALGEMENE CONCLUSIE

Een belangrijk deel van de bijkomende middelen voor wetenschap en technologische innovatie heeft een éénmalig karakter. Deze vaststelling mag op generlei wijze afbreuk doen aan de budgettaire doelstelling. Om zinvolle besluiten te kunnen trekken omtrent de evenwichten is er nood aan extra informatie. Om een volledig beeld te krijgen van de budgetten voor wetenschapsbeleid en technologisch innovatiebeleid is een analyse van de Horizontale Begroting Wetenschapsbeleid vereist.

Elisabeth Monard
Secretaris

Karel Vinck
Voorzitter

ANALYSE

BEGROTING WETENSCHAP EN TECHNOLOGISCHE INNOVATIE 2004

1. INLEIDING

In de Vlaamse begroting zijn voor wetenschap en technologische innovatie twee totalen zeer belangrijk:

- * enerzijds is er de begroting Wetenschap en Technologische Innovatie; deze omvat de begroting wetenschap en innovatie, beheerd door minister Dirk Van Mechelen, en de begroting voor het universitair onderwijs, waarvoor minister Marleen Vanderpoorten bevoegd is.
- * anderzijds is er het Vlaamse Horizontale Begrotingsprogramma Wetenschapsbeleid (HBPWB), dat naast de kredieten van die voormelde begrotingen ook alle andere kredieten omvat, bestemd voor wetenschap en technologische innovatie onder het beheer van alle Vlaamse ministers.

De begroting wetenschap en innovatie (organisatieafdeling 71. 'Administratie Wetenschap en Innovatie') is onderverdeeld in vier activiteitenprogramma's:

- 71.1. Algemeen Wetenschapsbeleid;
- 71.2. Wetenschappelijk onderzoek op initiatief van de vorser;
- 71.3. Wetenschappelijk onderzoek met economische finaliteit;
- 71.4. Strategisch en beleidsgericht onderzoek.

De begroting universitair onderwijs omvat voornamelijk de werkingstoelagen aan universiteiten en andere instellingen, en de Bijzondere Onderzoeksfondsen aan de universiteiten (BOF).

Voorliggende analyse heeft betrekking op de begroting Wetenschap en Technologische Innovatie. Het Vlaamse Horizontale Begrotingsprogramma Wetenschapsbeleid 2004 zal binnenkort gepubliceerd worden in de Speurgids 2004.

Er wordt gebruik gemaakt van volgende documenten:

- * Decreet van 19 december 2003 houdende de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2004;
- * Toelichting per programma bij de middelen- en algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2004;
- * Decreet van 19 december 2003 houdende tweede aanpassing van de uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2003;
- * Toelichting bij de tweede aanpassing van de middelenbegroting en algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2003;
- * Beheersovereenkomsten van VITO, VIB, IMEC en VLIZ;
- * VRWB-Begrotingsanalyses van voorgaande jaren.

We merken op dat de begroting WTI 2004 in de hierna volgende tabellen telkens vergeleken wordt met de begroting WTI 2003, na de tweede begrotingscontrole. De cijfers voor 2003 komen dan ook niet overeen met deze uit de Speurgids, vermits deze steeds de initiële begrotingscijfers opneemt.

2. BEGROTING WETENSCHAP EN TECHNOLOGISCHE INNOVATIE

2.1. Organisatieafdeling 71: Begroting Wetenschap en Innovatie

2.1.1. Programma 71.1. Algemeen wetenschapsbeleid

Tabel 1 geeft een overzicht van de basisallocaties in het activiteitenprogramma voor het algemeen wetenschapsbeleid en hun evolutie in de tijd. Opgenomen werden in voorkomend geval de niet-gesplitste kredieten (NGK), de gesplitste vastleggingskredieten (GVK), de vastleggingsmachtigingen (MAC) en de variabele kredieten (VRK), zoals vermeld in de begroting. Het zijn deze kredieten die volgens de SERV-definitie de beleidsruimte aangeven voor een bepaald beleidsdomein. Voor de opmaak van de tabellen wordt de begrotingsstructuur van 2004 gebruikt.

Tabel 1: Algemeen wetenschapsbeleid

	in miljoen euro										absoluut verschil 2003-2004	proc. verschil (%) 2003-2004
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004		
Conceptie, voorbereiding en uitvoering van wetenschappelijke acties (GVK)	0,915	1,346	1,150	1,398	1,239	2,355	0,620	0,622	0,420	0,333	-0,087	-20,714
Allerhande communicatie-initiatieven m.b.t. wetenschap, technologie en innovatie (NGK)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,248	0,176	0,228	0,231	0,003	1,316
Allerhande uitgaven m.b.t. communicatie-initiatieven voor de Dag van de Technologie (NGK)										0,853	0,853	
Popularisering van wetenschap, techniek en technologische innovatie (GVK)	0,597	2,085	2,080	2,377	2,422	3,009	3,691	4,593	3,211	3,252	0,041	1,277
Allerhande uitgaven m.b.t. de communicatiecampagne 'Durf Innoveren' (GVK) (pro memorie)	0,000	0,000	0,000	1,735	1,735	0,620	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
Subsidies allerhande m.b.t. bekendmaking wetenschapsbeleid en wet. onderzoek aan structurele partners (GVK)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,595	0,471	0,409	0,409	0,573	0,568	-0,005	-0,873
Onderzoek o.l.v. de Vlaamse minister voor Wet. en Techn. (GVK)	0,000	2,157	0,793	0,000	0,726	0,347	0,347	0,347	0,232	0,323	0,091	39,224
Subsidie Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten (NGK)	0,357	0,362	0,362	0,362	0,719	0,726	0,734	0,742	0,750	0,758	0,008	1,067
Dotatie VRWB (NGK)	0,129	0,129	0,210	0,120	0,240	0,243	0,245	0,248	0,252	0,356	0,104	41,270
Subsidie IWETO (NGK)	0,131	0,134	0,136	0,136	0,201	0,203	0,206	0,208	0,210	0,212	0,002	0,952
Uitgaven m.b.t. de inventarisatie en valorisatie van het wet. en technologisch onderzoek - VIA (VRK) (pro memorie)	0,000	0,211	0,211	0,119	0,119	0,119	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
Eénmalige uitgaven in het kader van de deelname van Vlaanderen aan de Wereldtentoonstelling Hannover 2000 "Mens, Natuur en Techniek" (NGK) (pro memorie)	0,000	0,000	0,000	0,000	2,479	0,868	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
Subsidies Stichting FTI (NGK)	0,669	0,768	0,768	1,264	2,132	2,132	2,132	2,132	5,082	4,376	-0,706	-13,892
Subsidie STV (NGK)	1,470	1,591	1,760	1,834	1,896	1,916	1,943	1,973	1,973	2,002	0,029	1,470
Investeringsubsidie aan de Vlaamse Volkssterrenwachten (GVK)									0,070	0,071	0,001	1,429
Subsidie Vlaams Elektronisch Netwerk (NGK)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	2,479	1,507	0,000	0,000	0,000	
Allerhande opdrachten m.b.t. het Vlaams Elektronisch Netwerk (NGK)								1,000	0,000	0,000	0,000	
Investering ombouw "Zeeleeuw" (NGK)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,017	0,000	0,000	0,000	0,000	
Totaal	4,269	8,783	7,471	9,347	14,504	13,009	13,071	13,957	13,001	13,335	0,334	2,569

De kredieten voor het programma 'algemeen wetenschapsbeleid' blijven in 2004 ongeveer op hetzelfde niveau als de voorbije jaren van deze legislatuur, en bedragen 13,335 miljoen euro.

Ruim 70% van deze middelen zijn bestemd voor wetenschapsinformatie, gegroepeerd in drie basisallocaties: popularisering van wetenschap en technologie (3,252 miljoen euro), bekendmaking van beleid en wetenschappelijk onderzoek (0,568 miljoen euro), en communicatie betreffende deze onderwerpen (0,231 miljoen euro). Daarnaast dient nog de subsidie aan Stichting F.T.I./Technopolis te worden meegerekend (4,376 miljoen euro), de investeringssubsidie aan de Vlaamse Volkssterrenwachten (0,071 miljoen euro) en de communicatie-initiatieven voor de Dag van de Technologie (0,853 miljoen euro). Het beleid wordt jaarlijks vastgelegd in een actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie, ingedeeld in 6 luiken: (1) overlegplatform actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie; (2) onderzoek als fundament; (3) algemene sensibiliseringsacties of awareness acties (waaronder de media); (4) gerichte acties (gericht op specifieke doelgroepen en/of doelstellingen); (5) internationale dimensie van wetenschapsinformatie en innovatiestimulering; (6) structurele partnerships en/of andere projecten.

In totaal gaat het dus om een bedrag van 9,351 miljoen euro; dit is een status quo tegenover 2003 maar een stijging met ruim 2 miljoen euro of +28% t.o.v. 2002. Deze stijging is voornamelijk het gevolg van de aanpassing van de beheersovereenkomst FTI en de uitgaven voor de Dag van de Technologie. De subsidie aan FTI is sinds 2002 verdubbeld; dit kadert in de nieuwe beheersovereenkomst met FTI. Een aantal acties binnen het Actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie die uitgevoerd worden door de Stichting FTI worden immers in de nieuwe beheersovereenkomst meegenomen en dus werden de overeenkomstige middelen ten bedrage van 1,2 miljoen euro overgeheveld vanuit de begrotingslijn "popularisering van wetenschap en technologie". In 2003 werden ook de kredieten nodig voor de organisatie van de Dag van de Technologie toegevoegd aan de FTI-subsidie. Vanaf 2004 worden deze in een afzonderlijke basisallocatie ondergebracht. De begrotingslijn "investeringssubsidie aan de Vlaamse Volkssterrenwachten" wordt eveneens gespijsd met middelen overgeheveld uit de lijn 'popularisering'. In de nieuwe overeenkomst met de Vlaamse Volkssterrenwachten als structurele partners binnen het Actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie, wordt immers bepaald dat voor de duur van de overeenkomst per jaar één volkssterrenwacht éénmalig een bedrag van 70.000 euro kan aanvragen voor de investering in de nieuwbouw, renovatie en/of verfraaiing van de onroerende infrastructuur.

Tot slot wordt de dotatie aan de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid verhoogd met ruim 40% tot 356.000 euro. Naast een indexaanpassing van 4.000 euro, krijgt de VRWB een bijkomend krediet van 100.000 euro. De VRWB wordt immers beschouwd als voorloper van de Strategische Adviesraad voor het beleidsdomein wetenschappen en technologische innovatie. De VRWB zal op een aantal cruciale aspecten een belangrijke rol spelen. Ten eerste dient de Raad een lange-termijnvisie uit te werken waarop alle Vlaamse O&O-beleidsmakers zich moeten kunnen beroepen bij hun strategische beleidskeuzes. Daarnaast zal de VRWB een belangrijke inbreng leveren rond het thema "samenwerking tussen industrie en kennisinstellingen", alsook bij de evaluatie van het Innovatiepact. Ten slotte zouden jaarlijks een drietal thematische workshops worden georganiseerd rond bepaalde technologieën of onderzoeksproblematieken, gericht naar specifieke doelgroepen.

2.1.2. Programma 71.2. Wetenschappelijk onderzoek op initiatief van de vorser

In onderstaande tabel 2 worden de kredieten samengebracht die bestemd zijn voor het onderzoek op initiatief van de vorser.

Tabel 2: Wetenschappelijk onderzoek op initiatief van de vorser

	in miljoen euro										absol. verschil	proc. verschil (%)
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004		
Internationale wetenschappelijke samenwerking (GVK)	4,311	6,287	6,371	7,390	11,301	5,107	5,156	3,093	1,261	1,275	0,014	1,110
Progr. soc. wet. en cultuur- en gedragswet. (beleidsgericht luik)	0,000	2,231	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
Subsidie FWO-Vlaanderen (NGK)	57,405	69,916	76,686	83,359	90,960	90,969	80,883	82,408	84,784	92,514	7,730	9,117
Dotatie aan het Industrieel Onderzoeksfonds Vlaanderen (NGK)										2,000	2,000	
Subsidie Born-Bunge (NGK)	0,181	0,183	0,149	0,151	0,149	0,149	0,149	0,150	0,150		-0,150	-100,000
Beurzen Belgisch Historisch Instituut Rome en de Franse School te Athene	0,045	0,045	0,045	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
Subsidie Interuniversitair College Managementwetenschappen (NGK)	0,231	0,231	0,201	0,201	0,372	0,372	0,372	0,447	0,372	0,000	-0,372	-100,000
Matching Funds British Council - Nederlandse NWO	0,037	0,037	0,037	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
Sbsidie United Nations University (UNU)- Progr. regionale integratiestudies (NGK)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,966	0,966	0,966	0,000	0,000
Aankoop van primaire en secundaire elektronische bestanden en van andere elektronische uitrusting voor de uitbouw van de bibliotheken van de tertiair onderwijs-instellingen en van IMEC en VITO (NGK)	0,000	0,000	0,000	0,000	1,983	2,003	2,033	2,083	0,000	0,000	0,000	
Totaal	62,209	78,929	83,488	91,101	104,765	98,600	88,592	89,147	87,533	96,755	9,222	10,535

Het begrotingsprogramma 71.2 bedraagt in totaal 96,755 miljoen euro; dit is 9,222 miljoen euro of ruim 10% meer dan in 2003. De twee voorbije jaren was er een geleidelijke afkalving van het begrotingsprogramma 71.2, te wijten aan de overheveling van een aantal kredieten naar andere begrotingslijnen, in het kader van de in het regeerakkoord aangekondigde afbouw van de kleine financieringskanalen voor onderzoek en stroomlijning en vereenvoudiging van de regelgeving. Zo werd in 2003 de laatste fase doorgevoerd van de afbouw van de kredietlijn 'internationale wetenschappelijke samenwerking', die werd ingezet bij de aanpassing van de begroting 2000, en worden de middelen voor het programma Bilaterale Wetenschappelijke en Technologische Samenwerking met de prioritaire landen in 2003 integraal overgeheveld naar de BOF.

In dezelfde context werden de middelen voor de aankoop van (abonnementen op) bibliografische bestanden en tijdschriften in elektronische vorm gevoegd bij de werkingstoelagen van de universiteiten, hogescholen, VITO, IMEC en ITG. In 2002 ging het om een totaal bedrag van 2,083 miljoen euro

Dit maakt dat programma 71.2 bijna volledig - voor 96% - wordt ingevuld door de subsidie voor het FWO-Vlaanderen. Deze kent voor het eerst sedert de overheveling van de permanente mandaten een reële stijging tot 92,5 miljoen euro (d.i. + 7,73 miljoen euro of + 9,12%). Deze stijging is het gevolg van:

- een indexatie van 1,208 miljoen euro;
- een bijkomend krediet van 6 miljoen euro voor nieuwe initiatieven van het FWO-Vlaanderen binnen de bepalingen van de nieuwe beheersovereenkomst 2003-2007;
- de toevoeging van de toelage aan het Interuniversitair College voor Managementwetenschappen (ICM) ten bedrage van 372.000 euro, door te storten aan het ICM;
- de toevoeging van de toelage aan de Stichting Born Bunge ten bedrage van 150.000 euro, door te storten aan de Stichting Born Bunge.

Tot slot neemt programma 71.2 een nieuwe begrotingslijn op voor de dotatie aan het nog op te richten Industrieel Onderzoeksfonds Vlaanderen. In 2004 gaat het om een bedrag van 2 miljoen euro. Vanuit dit fonds zullen de nodige financiële middelen worden toegekend aan de universiteiten voor de uitbouw van een eigen beleid voor basis- en toepassingsgericht onderzoek met zowel een maatschappelijke als een economische finaliteit. Analog met de complementariteit tussen het BOF en het FWO-Vlaanderen op het vlak van het grensverleggend wetenschappelijk onderzoek, zal ook dit nieuwe onderzoeksfonds complementair zijn met het op Vlaams niveau beheerde financieringskanaal voor strategisch basisonderzoek. In zijn advies bij het Strategisch Basisonderzoek van 11 oktober 2002, toonde de VRWB zich een groot voorstander van de oprichting van een dergelijk beheers- en financieringsinstrument in de schoot van de Vlaamse universiteiten voor strategisch basis- en toepassingsgericht onderzoek met intra-universitaire competitie. In de loop van 2004 zal de reglementaire basis voor de verdeling van deze middelen over de Vlaamse universiteiten worden uitgewerkt.

De VRWB merkt op dat deze kredietlijn evenwel thuis hoort onder begrotingsprogramma 71.4 Strategisch en beleidsgericht onderzoek.

2.1.3. Programma 71.3. Wetenschappelijk onderzoek met economische finaliteit

Voor het overzicht van de begrotingsgegevens m.b.t. het wetenschapsbeleid met economische finaliteit doen we een beroep op tabel 3. Hierin worden enkel de cijfers voor de beleidskredieten (volgens de SERV-definitie) opgenomen, in voorkomend geval de niet-gesplitste kredieten, de gesplitste vastleggingskredieten en de vastleggingsmachtigingen. Vastleggingsmachtigingen zijn inderdaad beleidskredieten en kunnen gelijkgesteld worden met verbintenissen die de regering op grond van de begroting kan aangaan in het betrokken begrotingsjaar; de kredieten kunnen wel over meerdere jaren worden uitgegeven. Dotaties zijn jaarlijks en zijn bedoeld om engagementen van zowel het lopende jaar als van voorgaande jaren te honoreren.

Tabel 3: Wetenschappelijk onderzoek met economische finaliteit

	in miljoen euro										absol. verschil	proc. verschil (%)
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004		
Technopolis: allerhande uitgaven (pro memorie)	0,000	0,000	0,124	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		
Technopolis: subsidies (pro memorie)	0,000	0,000	1,116	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		
Technopolis: kapitaalsinbreng (pro memorie)	0,000	0,000	0,000	6,197	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		
Subsidie aan de universitaire interfacediensten (NGK)	0,000	0,000	0,000	1,239	1,257	1,269	1,289	1,307	1,326	1,345	0,019	1,433
Participaties ter aanmoediging van O&O via Participatie Maatschappij Vlaanderen (NGK)										25,000	25,000	
Werkingsmiddelen IWT (NGK)	4,442	3,431	4,474	4,529	7,050	8,014	8,215	9,487	10,752	10,995	0,243	2,260
Vergoeding voor geleverde prestaties door het IWT (pro memorie)	1,450	0,999	2,992	3,039	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
Biotechfonds	4,958	4,958	4,958	4,958	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
Vastleggingsmachtiging IWT-Vlaanderen voor projecten op initiatief van bedrijven en innovatiesamenwerking sverbanden (vroeger IWT) (MAC)	20,662	29,668	41,993	53,590	54,289	82,734	82,727	87,560	88,873	94,206	5,333	6,001
Vastleggingsmachtiging acties technologische innovatie op initiatief Vlaamse regering (vroegere FIOV) (MAC)	38,748	26,051	34,762	38,104	54,321	24,477	32,848	32,668	21,141	13,370	-7,771	-36,758
Vastleggingsmachtiging IWT-Vlaanderen voor innovatieve mediaprojecten (MAC)									7,982	14,130	6,148	77,023
Hermes-fonds, deel bestemd voor technologisch onderzoek									30,000	30,000	0,000	0,000
(Overdracht) ¹	20,134	12,970	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
Totaal	70,260	65,107	90,419	111,656	116,917	116,495	125,080	131,022	160,074	189,046	28,972	18,099
SOM: vastleggingsmachtigingen IWT-Vlaanderen	59,410	55,719	76,755	91,693	108,610	107,211	115,575	120,228	117,996	121,706	3,710	3,144

De beleidskredieten bestemd voor het onderzoek met economische finaliteit stijgen in 2004 met bijna 29 miljoen euro of +18% tot 189,046 miljoen euro. Ze waren ook al in 2003 met 29 miljoen euro gestegen.

De stijging in 2004 is vooral dankzij de verkoop door de Participatiemaatschappij Vlaanderen van een deel van het Biotechfonds, dat moet aangewend worden voor een éénmalige herinvestering in O&O (25 miljoen euro). De rest van de extra middelen is ten gunste van de vastleggingsmachtigingen IWT. Van de vastleggingsmachtiging IWT-Vlaanderen ter ondersteuning van acties van technologische innovatie op initiatief van de Vlaamse regering, wordt vanaf 2003 het deel bestemd voor de e-VRT initiatieven afgesplitst en ondergebracht in een nieuwe basisallocatie "Vastleggingsmachtiging IWT-Vlaanderen voor innovatieve mediaprojecten".

Vanuit het kabinet Van Mechelen vernemen we dat in 2004 opnieuw, in uitvoering van het protocol tussen de beleidsdomeinen economie-innovatiebeleid, in de begroting van de administratie Economie (Organisatieafdeling 51. Begrotingsprogramma 51.20 - Algemeen economisch ondersteuningsbeleid, Basisallocatie 99.11 - Vastleggingsmachtiging Fonds voor Flankerend Economisch Beleid (Hermes-fonds)) een bedrag van 30 miljoen euro werd ingeschreven voor de ontwikkeling van Vlaamse excellentiepolen, als vernieuwd instrument voor het economisch voorwaardenscheppend beleid.

In 2003 werden de middelen uit het Hermesfonds aangewend voor de uitbouw van drie nieuwe Vlaamse excellentiepolen: 11,125 miljoen euro voor het Vlaams Huis van de Logistiek, 7,730 miljoen euro voor het Geo-Incubatiepunt, en 11,145 miljoen euro voor het Kennisnetwerk Mechatronics.

2.1.4. Programma 71.4: Strategisch en beleidsgericht onderzoek

Tabel 4 geeft een overzicht van de basisallocaties gegroepeerd in het programma 71.4 'strategisch en beleidsgericht onderzoek'.

Tabel 4: Strategisch en beleidsgericht onderzoek

	in miljoen euro										absol.	proc.
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	verschil	verschil (%)
	2003-2004	2003-2004										
GBOU (vroeger STWW) (GVK)	0,000	0,000	2,801	9,901	16,192	10,139	10,139	16,840	0,000	0,000	0,000	
Strategisch basisonderzoek SBO (GVK)									16,840	20,288	3,448	20,475
Beleidsgericht onderzoek (GVK)	0,000	0,000	9,916	10,164	9,916	5,875	0,000	0,000	0,048	0,125	0,077	160,417
Toegepast beleidsgericht onderzoek in de sector gezondheid (NGK) (pro memorie)	0,000	0,000	0,000	1,239	1,239	1,239	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
Subsidie aan Steunpunten Beleidsrelevant Onderzoek (NGK)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	4,958	7,619	8,629	8,503	-0,126	-1,460
Subsidie Co-financiering Steunpunt O&O-statistieken (NGK)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,372	0,372	0,372	0,000	0,000
Subsidies aan wet. en technisch onderzoek met landbouwkundig doel (GVK)								9,27	10,794	9,602	-1,192	-11,043
IMEC (NGK)	24,316	24,316	27,055	27,271	27,618	28,245	28,659	33,652	34,308	34,481	0,173	0,504
VITO (NGK)	25,808	27,856	29,080	27,952	27,454	27,772	29,353	29,934	31,263	31,731	0,468	1,497
VIB (NGK)	0,000	22,806	23,490	24,194	24,921	25,669	26,034	27,817	28,595	29,453	0,858	3,001
Subsidie investeringsuitgaven KMDA (NGK)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,126	0,126	0,128	0,065	-0,063	-49,219
Subsidie KMDA (NGK)	0,154	0,156	0,124	0,126	0,126	0,126	0,248	0,500	0,508	0,581	0,073	14,370
Subsidie Vlaams Instituut voor de Zee (NGK)	0,000	0,000	0,000	0,744	0,754	0,744	0,744	0,755	0,766	0,837	0,071	9,269
Speciale dotatie IWT voor onderzoek aan hogescholen (vroeger HOBUE) (GVK)	0,000	2,479	3,927	4,214	4,214	5,935	5,949	5,949	5,949	5,949	0,000	0,000
Subsidies projectmatig wetenschappelijk onderzoek (PWO) (GVK)									3,000	3,000	0,000	0,000
IWT-specialisatiebeurzen (NGK)	10,697	11,936	12,747	12,181	15,791	15,486	16,247	18,265	17,786	18,053	0,267	1,501
Dotatie aan Nederlandse Taalunie voor uitvoering programma "Basistaalvoorzieningen voor het Nederlands" (NGK)										0,760	0,760	
Totaal	60,974	89,549	109,140	117,987	128,225	121,230	122,457	151,099	158,986	163,800	4,814	3,028

De middelen voor het strategisch en beleidsgericht onderzoek bedragen in 2004 in totaal 163,8 miljoen euro, wat een lichte stijging betekent van 4,8 miljoen euro of 3% t.o.v. 2003.

Voor het programma Strategisch Basisonderzoek¹ (SBO) werd in de initiële begroting 2004 20 miljoen euro ingeschreven.

De Vlaamse regering heeft op 3 oktober 2003 zijn definitieve goedkeuring gegeven aan het reglementair besluit dat de financiering van het Strategisch Basisonderzoek (SBO) in Vlaanderen regelt. Vanaf 2004 biedt het SBO-steunkanaal een instrument om strategisch belangrijke kennisplatformen te ontwikkelen over alle disciplines en toepassingsdomeinen heen. Het SBO-steunkanaal wordt aldus ook verruimd tot het menswetenschappelijk basisonderzoek met een economische of maatschappelijke finaliteit. Op 19 december 2003 heeft het IWT de SBO-oproep 2004 gelanceerd voor een globaal budget van 37,5 miljoen euro. De initiële begroting 2004 is dus ontoereikend en zal bij de begrotingscontrole moeten worden aangepast. Het totale SBO-budget wordt opgesplitst in een deelbudget van 25 miljoen euro voor de projecten met economische finaliteit en een deelbudget van 12,5 miljoen euro voor de projecten met maatschappelijke finaliteit. De oproep loopt nog tot 20 februari 2004.

Voor de eerste SBO-oproep met selectie in juli 2003 werd 35 miljoen euro gebudgetteerd. Dat is meer dan het dubbele dan wat voorheen voorzien was; hiertoe werden de kredieten van 2002 en 2003 samengevoegd. De Vlaamse regering had er toen voor geopteerd de SBO-oproep te beperken tot enkel de wetenschappelijk-technologische projecten met een economische of maatschappelijke finaliteit.

De VIB-toelage neemt in 2004 toe met 3% tot 29,453 miljoen euro, zoals vastgelegd in de beheersovereenkomst 2002-2006. De 3% stijging omvat de jaarlijkse indexering aan de hand van de in de Vlaamse begroting vastgelegde gezondheidsindex (1,5% in 2004), en een beperkte reële groei van 1,5% in het bijzonder ter stimulering van het strategisch basisonderzoek. Deze groei is eveneens afhankelijk gemaakt van het behalen van specifieke doelstellingen.

Het HOBU-fonds wordt hervormd tot het TETRA-fonds, een instrument voor Technologie Transfer door Instellingen van Hoger Onderwijs. De middelen blijven behouden op een kleine 6 miljoen euro. De voornaamste wijziging betreft de openstelling van het financieringskanaal voor alle instellingen van hoger onderwijs, en niet langer enkel de hogescholen. Het voorstel voor omvorming tot het Tetra-fonds wordt op 24 oktober 2003 voorgelegd aan de Vlaamse regering. Vervolgens zal de VRWB om advies worden gevraagd.

2.1.5. Totaal organisatieafdeling 71: Totale begroting wetenschap en innovatie

¹ Uit informele bron vernemen we dat het SBO-krediet bij de begrotingscontrole zal vermeerderd worden met 17,2 miljoen euro, wat het totaal SBO-budget op 37,5 miljoen euro brengt. 12 miljoen euro van deze extra 17,2 miljoen euro zijn afkomstig uit het provisioneel krediet van 20 miljoen euro dat tijdens de Ondernemingsconferentie werd toegewezen aan het beleidsdomein Wetenschap en Technologische Innovatie. De andere 5,2 miljoen euro zal op een andere kredietlijn van het IWT in mindering worden gebracht.

Tabel 5 geeft de evolutie weer van de totale begroting wetenschap en innovatie in de periode 1995-2004, opgesplitst over de vier begrotingsprogramma's van organisatieafdeling 71 'administratie wetenschap en innovatie'.

Tabel 5: De totale begroting wetenschap en innovatie

	in miljoen euro										absol.	%
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2003-2004	2003-2004
<i>Algemeen wetenschapsbeleid</i>	4,27	8,78	7,47	9,35	14,50	13,01	13,07	13,96	13,00	13,34	0,33	2,57
<i>Wetenschappelijk onderzoek op initiatief van de vorser</i>	62,21	78,93	83,49	91,10	104,76	98,60	88,59	89,15	87,53	96,76	9,22	10,54
<i>Wetenschappelijk onderzoek met economische finaliteit</i>	70,26	65,11	90,42	111,66	116,92	116,50	125,08	131,02	160,07	189,05	28,97	18,10
<i>Strategisch en beleidsgericht onderzoek</i>	60,97	89,55	109,14	117,99	128,23	121,23	122,46	151,10	158,99	163,80	4,81	3,03
Totaal budget van de begroting wetenschap en innovatie	197,71	242,37	290,52	330,09	364,41	349,33	349,20	385,23	419,59	462,94	43,34	10,33
<i>FFEU-middelen bestemd voor wetenschap en technologische innovatie</i>								37,18	37,20	25,00	-12,20	-32,80
<i>Herinvestering participatie in Finindus</i>										30,00	30,00	
<i>Provisieel krediet Technologische Innovatie</i>										20,00	20,00	
Totaal budget van de begroting wetenschap en innovatie	197,71	242,37	290,52	330,09	364,41	349,33	349,20	422,41	456,79	537,94	81,14	17,76

De begroting van het programma 71 bedraagt in 2004 bijna 463 miljoen euro; dit is een stijging met ruim 43 miljoen euro of ruim 10% tov 2003.

Uit een gesprek tussen de VRWB-voorzitter en minister Dirk Van Mechelen, vernemen we verder dat er ook in 2004 middelen uit het Fonds voor de financiering van éénmalige uitgaven (FFEU) bestemd zijn voor het beleidsdomein Wetenschap en Technologische Innovatie. In 2002 betrof het een éénmalige subsidie van 37,18 miljoen euro toegekend aan IMEC voor de uitbouw van hun onderzoeksinfrastructuur. In 2003 werden 25 miljoen euro besteed voor zware onderzoeksapparatuur aan de Vlaamse universiteiten (beslissing Vlaamse regering van 10 oktober 2003), de overige 12 miljoen euro werd gebruikt voor investeringen VIB, GRID-toepassingen, ID-TV, ... Voor 2004 wordt het FFEU-geld gereduceerd tot 25 miljoen euro. Tijdens de feestviering ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van het FWO-Vlaanderen op 19 januari 2004, kondigde minister Van Mechelen aan dat ook in 2004 de 25 miljoen euro uit het FFEU zullen besteed worden voor zware onderzoeksapparatuur aan de Vlaamse universiteiten.

Verder werd tijdens de Ondernemingsconferentie² van eind 2003 beslist dat een bijkomend krediet van 20 miljoen euro in 2004 wordt vrijgemaakt voor Technologische Innovatie.

Tot slot is er een herinvestering ter waarde van 30 miljoen euro van een participatie in Finindus, die moet aangewend worden voor onderzoek in de staalindustrie. Op 4 juli 2003 nam de Vlaamse regering akte van het actieprogramma van Staal Vlaanderen inzake de ondersteuning van het wetenschappelijk onderzoek en de productontwikkeling in staal en staaltoepassingen in Vlaanderen en keurde het voorstel van Staal Vlaanderen goed om gedurende de komende vijf jaar 30 miljoen euro van haar valorisatieopbrengsten aan te wenden ter ondersteuning van het wetenschappelijk onderzoek en de productontwikkeling van de staalgebonden industrie in Vlaanderen.

Wanneer we laatstgenoemde kredieten mee in rekening brengen, komt de totale begroting Wetenschap en Innovatie in 2004 uit op een bedrag van bijna 538 miljoen euro; dit is een stijging met 81 miljoen euro of +18% tov 2003.

2.2. Programma 33.2: Universitair onderwijs

Tabel 6 geeft de evolutie weer van het belangrijkste deel van activiteitenprogramma 33.2 'universitair onderwijs'. De begrotingslijnen werden samengebracht in drie blokken: (1) de werkingsuitkeringen aan de Vlaamse universiteiten, (2) toelagen aan andere instellingen, en (3) de Bijzondere Onderzoeksfondsen aan de Vlaamse universiteiten (BOF).

² Uit informele bron vernemen we dat de 20 miljoen euro die tijdens de Ondernemingsconferentie werd toegekend aan het beleidsdomein Wetenschap en Technologische Innovatie als volgt wordt verdeeld: 12 miljoen euro voor het programma Strategisch Basisonderzoek (oproep 2004, zie eerder punt 2.1.4.) en 8 miljoen euro voor de IWT-Vastleggingsmachtiging voor projecten op initiatief van de bedrijven en VIS-samenwerkingsverbanden. Deze kredieten zullen bij de begrotingscontrole worden aangepast.

Tabel 6.: Deel van activiteitenprogramma 33.2 'universitair onderwijs'

in miljoen euro											absol. verschil 03-04	% verschil 03-04
Werkingsuitkeringen aan de universiteiten	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004		
KUB	4,603	4,698	4,762	4,792	4,960	4,968	4,742	4,984	5,068	5,169	0,101	1,993
KUL	173,597	178,349	183,109	184,195	189,688	192,370	194,544	200,420	204,136	207,544	3,408	1,669
LUC	16,554	16,537	16,924	16,948	16,889	17,236	17,625	14,535	14,661	15,015	0,354	2,415
Ugent	117,264	124,244	130,186	134,056	142,695	147,846	154,058	161,344	166,422	171,157	4,735	2,845
UCA	18,547	19,425	20,340	20,719	21,029	21,718	22,067	0,000	0,000	0,000	0,000	
UFSIA	19,261	19,479	20,069	20,216	20,964	21,465	21,715	0,000	0,000	0,000	0,000	
UIA	24,137	25,131	25,731	26,237	27,293	28,361	28,966	0,000	0,000	0,000	0,000	
UA	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	75,899	78,177	79,954	1,777	2,273
VUB	60,808	61,914	63,515	64,423	65,491	67,011	68,461	70,551	72,044	73,272	1,228	1,705
tUL	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	5,202	5,898	6,174	0,276	4,680
Structurele verhoging basissubsidie bijkomende werkingsmiddelen convenanten	0,000	0,000	0,000	7,437	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
Aanvullende werkingsmiddelen universiteiten - BaMa (NGK)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	6,597	0,000	0,000	0,000	
									7,425	7,531	0,106	1,428
Totaal werkingsuitkeringen	434,773	449,778	464,637	479,022	489,010	500,975	512,180	539,532	553,831	565,816	11,985	2,164
jaarlijks % verschil		3,451	3,304	3,096	2,085	2,447	2,237	5,340	2,650	2,164		

Toelagen aan andere instellingen	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	absol. verschil 02-03	% verschil 02-03
Begeleidingscentra Open Hoger Onderwijs	0,667	0,667	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000				0,000	
Studiecentrum Open Hoger Onderwijs	0,739	0,664	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000				0,000	
Subsidiëring Open Hoger Onderwijs			1,487	1,487	1,487	0,632	0,632	0,632	0,632	0,632	0,000	0,000
Subsidiëring Innovatie Hoger Onderwijs			0,000	0,000	0,000	1,946	1,735				0,000	
Faculteit der Protestantse Godsgeleerdheid (Brussel)	0,270	0,273	0,278	0,280	0,283	0,285	0,288	0,292	0,296	0,300	0,004	1,351
Interuniversitair Instituut voor Jodendom "Martin Buber"	0,045	0,045	0,050	0,050	0,050	0,050	0,087	0,000	0,000	0,000	0,000	
Subsidie aan UA t.b.v. het Instituut voor Joodse Studies (IJOS)								0,149	0,151	0,153	0,002	1,325
Interuniversitair Centrum Onderwijsrecht (pro memorie)	0,102	0,102	0,102	0,102	0,211	0,000	0,000				0,000	
Eénmalige subsidie opstart VSM, ITG en IOB	0,000	0,000	0,000	0,000	0,595	0,000	0,000				0,000	
Vlerick Leuven-Gent Management School	0,000	0,000	0,000	0,000	1,363	1,381	1,398	1,665	1,686	1,710	0,024	1,423
Instituut voor Tropische Geneeskunde (ITG)	7,129	7,464	7,586	7,648	7,749	7,578	7,670	8,140	8,319	8,438	0,119	1,430
Onroerende investeringen ITG	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,265	0,389	0,000	0,000	0,000	0,000	
Instituut voor Ontwikkelings-beleid en beheer (IOB)	0,922	0,932	0,949	0,957	1,279	1,294	1,433	1,602	1,749	1,903	0,154	8,805
Starttoelage aan UA t.b.v. IOB	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,198	0,000	0,000	0,000	0,000	
Subsidie aan VUB t.b.v. Instituut voor Europese Studiën	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,620	1,011	1,279	1,426	0,147	11,493
Subsidie LUC t.b.v. tUL (Transnationale Universiteit Limburg)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,087	0,000	0,000	0,000	0,000	
Totaal toelagen andere instellingen	9,874	10,146	10,451	10,523	13,017	13,431	14,536	13,491	14,112	14,562	0,450	3,189

Bijzonder Onderzoeksfonds (BOF)	21,145	29,058	35,493	41,899	48,976	65,451	83,396	90,291	92,984	96,009	3,025	3,253
--	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	--------------	--------------

Totaal activ. programma 'universitair onderwijs'	465,792	488,982	510,581	531,444	551,003	579,858	610,113	643,314	660,927	676,387	15,460	2,339
---	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	---------------	--------------

In totaal stijgen de werkingsuitkeringen in 2003 met bijna 12 miljoen euro of +2,2% tot 565,816 miljoen euro.

De toename van de werkingsmiddelen voor de Vlaamse universiteiten is in 2004 minder dan het bij het financieringsdecreet van 7 december 2001 ingevoerde budgettaire groeipad. Minister Marleen Vanderpoorten roept als verantwoording hiervoor zuivere besparingsmaatregelen in.

Programma 33.2. 'Universitair onderwijs' groepeert ook de kredieten aan andere instellingen, zoals de Vlerick Leuven Gent Management School, het Instituut voor Tropische Geneeskunde (ITG), het Vlaams Interuniversitair Instituut voor Ontwikkelingsbeleid en -beheer (IOB), het Instituut voor Europese Studiën, en het Instituut voor Joodse Studiën (IjoS). Het totaal van deze toelagen stijgt in 2004 met 3% tot 14,562 miljoen euro. De belangrijkste stijgingen zijn voor het IOB en het IES, als gevolg van de in artikel 169quater van het decreet van 12 juni 1991 betreffende de universiteiten, opgenomen forfaitaire subsidiëring die jaarlijks toeneemt.

De subsidie aan het BOF bedraagt in 2004 96,009 miljoen euro; dit is een stijging met 3 miljoen euro of +3% ten opzichte van 2003.

Het totale activiteitenprogramma 'universitair onderwijs' stijgt bijgevolg met 2,3% tot 676 miljoen euro in 2004.

De Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid (VRWB), opgericht bij decreet van 15 december 1993, is het adviesorgaan voor de Vlaamse regering en het Vlaams Parlement inzake elke aangelegenheid betreffende het wetenschaps- en technologiebeleid. De VRWB is een uniek forum waar vooraanstaande actoren uit de academische en sociaal-economische wereld zich beraden over de algemene krachtlijnen van het te voeren wetenschaps- en technologiebeleid in Vlaanderen. De VRWB is samengesteld uit een voorzitter en zestien leden, allen benoemd op grond van hun deskundigheid en/of betrokkenheid bij het wetenschaps- en technologiebeleid in Vlaanderen. Zes van deze leden worden voorgedragen door de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), telkens drie door de werkgevers- en werknemersorganisaties vertegenwoordigd in de SERV, en vier leden worden rechtstreeks benoemd door de Vlaamse regering. Vijf hoge ambtenaren uit de Vlaamse administratie nemen met raadgevende stem deel aan de vergaderingen.

Uitgave van de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid (VRWB)

E. Monard, secretaris

VRWB-secretariaat
North Plaza B
Koning Albert II-laan 7 - 4e verd.
B-1210 Brussel

Tel. +32 (0)2 553.45.20
Fax +32 (0)2 553.45.23
e-mail: vrwb@vlaanderen.be
website: www.vrwb.vlaanderen.be

